https://doi.org/10.22364/kpldg.26.08

Drošības līdzekļa izpildes elektroniskā uzraudzība – ieviešana, vieta un iespējamā attīstība Kriminālprocesa likumā

Electronic Monitoring of the Execution of a Security Measure – Implementation, Location and Possible Development in the Criminal Procedure Law

Ārija Meikališa

Saturs

Ievads 220
1. Drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības ieviešana un tās pamatojums 221
2. Drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības tiesiskā reglamentācija 228
3. Elektroniskās uzraudzības iederīgums preventīvo piespiedu līdzekļu sistēmā un iespējamā pilnveide 234
   3.1. Vai elektroniskās uzraudzības potenciāls ir izmantots pietiekami, tas ir, vai tās piemērošana tiešām ir iespējama tad, kad objektīvi tā būtu nepieciešama 234
   3.2. Vai elektroniskā drošības līdzekļa izpildes uzraudzības tiesiskais regulējums sistēmiski iekļaujas Kriminālprocesa likumā noteiktajā piespiedu līdzekļu piemērošanas kārtībā 236
   3.3. Vai elektroniskā uzraudzība tiešām skatāma kā drošības līdzekļu izpildi nodrošinošs līdzeklis vai tai piešķirams cits tiesiskais statuss. Citas pārdomas, elektroniskās uzraudzības nākotni apcerot 239
Kopsavilkums 241
Summary 242

Ievads

Nodaļa veltīta atsevišķu drošības līdzekļu izpildes elektroniskās uzraudzības institūtam, kurš Latvijas kriminālprocesuālajās tiesību normās ieviests tikai 2025. gadā. Apskats sākts ar šī institūta ieviešanas apstākļiem un pamatojumu.

Tam seko apskats par elektroniskās drošības līdzekļa nosacījumu izpildes spēkā esošo tiesisko regulējumu. Nodaļa noslēdzas ar skatījumu uz elektroniskās uzraudzības iederību šī brīža procesuālo piespiedu līdzekļu sistēmā un priekšlikumiem par tās iespējamo attīstību. Tiek izvirzīts viedoklis par to, ka likumdevēja rīcība, izvēloties elektronisko uzraudzību ieviest kā atsevišķu pastāvīgu drošības līdzekļu izpildi nodrošinošu pasākumu, nav bijusi pareiza un elektroniskā uzraudzība atbilstošāk būtu skatāma kā patstāvīgs drošības līdzeklis.

1. Drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības ieviešana un tās pamatojums

Drošības līdzekļa izpildes elektroniskā uzraudzība (turpmāk – arī elektroniskā uzraudzība) Latvijā ir jauns institūts, kas ieviests ar 2024. gada 7. novembra grozījumiem Kriminālprocesa likumā, kuri stājās spēkā 2025. gada 1. janvārī[313]. Vienlaikus uzsverams, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 89. punktu jaunieviestā institūta praktiskā ieviešana paredzēta pakāpeniski.

Pirmkārt, tika noteikts, ka drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību sāk piemērot ar 2025. gada 1. jūliju.

Otrkārt, sākotnējā posmā tā piemērošana ir ierobežota, paredzot, ka no 2025. gada 1. jūlija līdz 2028. gada 30. jūnijam drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību piemēro tikai par konkrētiem noziedzīgiem nodarījumiem aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem. Šie nodarījumi ir

1) tīša smaga, vidēja smaguma un viegla miesas bojājuma nodarīšana, ja

   tās izdarītas pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība (Krimināllikuma 125. panta otrās daļas 9. punkts un 126. panta otrās daļas 7. punkts, trešās daļas 6. punkts);

2) spīdzināšana (Krimināllikuma 130.[1] pants);
3) draudi izdarīt slepkavību vai vajāšana (vairākkārtēja vai ilgstoša citas personas izsekošana, novērošana, draudu izteikšana šai personai vai nevēlama saziņa ar šo personu, ja tai ir bijis pamats baidīties par savu vai savu tuvinieku drošību),

[313] Likums "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" (07.11.2024.). Pieejams: https://www.vestnesis.lv/ta/id/356457-grozijumi-kriminalprocesa-likuma

> *ja tās izdarītas pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība* (Krimināllikuma 132. panta otrās daļa un 132.1 panta otrās daļa);

4) ļaunprātīga nolēmuma par aizsardzību pret vardarbību nepildīšana (Krimināllikuma 168.[1] pants).

Treškārt, šajā pašā Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu punktā paredzēts, ka

> *Ministru kabinets līdz 2027. gada 31. decembrim izvērtē drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības praktisko īstenošanas gaitu, rezultātus, kā arī piemērošanas paplašināšanas iespējas un tās ietekmi uz valsts budžetu un iesniedz par to ziņojumu Saeimai.*

Šī norāde faktiski nenozīmē neko citu kā elektroniskās drošības līdzekļu izpildes uzraudzības pagaidu jeb "izmēģinājuma" raksturu. Kā šobrīd paredzēts, tad līdz 2027. gada nogalei tiks veikts izvērtējums, kā tiek praktiski piemērota elektroniskā uzraudzība, kādus rezultātus tā devusi un vai tās piemērošana paplašināma, kāda ir elektroniskās uzraudzības ietekme uz valsts budžetu. Šis izvērtējums tiks prezentēts Saeimai, pēc kā prognozējami sekos likumdošanas iniciatīvas, cik plaši šo institūtu piemērot turpmāk.

Jautājums, kam šajā publikācijā ir pamats nedaudz pievērsties, ir, kāpēc elektroniskā uzraudzība kriminālprocesā vispār tika ieviesta. Likumprojekta anotācijā šī nepieciešamība ir konspektīvi atklāta, norādot, ka,

> *[p]iemērojot Kriminālprocesa likuma [..] drošības līdzekļus – aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai, uzturēšanās noteiktā vietā, nodošana policijas uzraudzībā un mājas arests ietvaros aizdomās turētām vai apsūdzētām personām tiek noteikti aizliegumi un ierobežojumi (piemēram, aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai, uzturēties noteiktā vietā u. c.), taču nav paredzēts efektīvs mehānisms nepārtrauktai šo noteikto aizliegumu un ierobežojumu uzraudzībai.*[314]

Savukārt Ministru kabineta noteikumu, kuri paredz elektroniskās uzraudzības piemērošanas kārtību, anotācijā pausta atsaukšanās uz Latvijas valdības uzstādītajiem mērķiem un ietverta atsauce uz "Deklarāciju par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību" un "Valdības rīcības plānu Deklarācijas par

[314] Likumprojekta "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" (Nr. 562/Lp14) anotācija. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/DD38D14FD310493EC2258AFB0036877D?OpenDocument [aplūkots 01.07.2025.]

Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai"[315]. Minētā rīcības plāna[316] 20. punktā kā sasniedzams rezultāts paredzēts:

> *Mazināta vardarbības īstenošanas iespējamība pret vardarbībai pakļautajām personām, paredzot iespēju pielietot elektroniskās uzraudzības tehnoloģijas.*

Ir skaidri redzams, ka virsmērķis elektroniskās uzraudzības ieviešanai kriminālprocesā ir bijis vardarbības novēršana. Līdz ar to jāmin nedaudz datu par vardarbības aktualitāti Latvijā, kas gūti no Valsts policijas 2024. gada pārskata un tā prezentācijas[317].

> *2024. gadā valstī reģistrēti 36 080 noziedzīgi nodarījumi, no tiem 34 151 (apt. 92%) noziedzīgu nodarījumu reģistrējusi Valsts policija. Skatoties datus par noziedzīgiem nodarījumiem uz 10 000 iedzīvotājiem, jāsecina, ka pēdējos gados vērojama sākotnēja samazināšanās tendence un tad atkal pieaugums – 2020. gadā tie bija 204,7 noziedzīgi nodarījumi, 2021. gadā – 173,4, 2022. gadā – 180,3, 2023. gadā – 190,8 un 2024. gadā – 192,3. No visiem reģistrētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem 2024. gadā sevišķi smagi noziegumi bija 1346 (sal. 2023. g. – 1408, 2022. g. – 1599), smagi noziegumi 7216 (sal. 2023. g. – 6927, 2022. g. – 6901), mazāk smagi noziegumi 29 965 (sal. 2023. g. – 21 396, 2022. g. – 19 096), kā arī reģistrēti 880 krimināpārkāpumi (sal. 2023. g. – 1329, 2022. g. – 2202). No visiem reģistrētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem 2024. gadā 953 (sal. ar 2023. gadu + 84) ir bijuši tieši tīši miesas bojājumi (no tiem smagi miesas bojājumi 12%, vidēji 42% un viegli 46%), 25 (sal. ar 2023. gadu – 5) gadījumos tīši miesas bojājumi bijuši ar nāves sekām. Tikuši reģistrēti 79 nodarījumi, kas kvalificējami pēc Krimināllikuma pantiem, kas paredz atbildību par dažāda veida slepkavībām, kas ir lielākais rādītājs pēdējo deviņu gadu laikā (sal. 2023. gadā – 68, 2022. g. – 72). Vērts pieminēt, ka 2024. gadā reģistrēti 32 slepkavību mēģinājumi (sal. 2023. g. – 22, 2022. g. – 24), kas arī ir augstākais rādītājs deviņu gadu laikā, un četras sagatavošanās*

---

[315] Tiesību akta projekta "Kārtība, kādā Valsts policija veic drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, datu apstrādi un glabāšanu" sākotnējās ietekmes *(ex-ante)* novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/77cf852d-a412-45ac-abca-442583bb5153 [aplūkots 01.07.2025.]

[316] Ministru kabineta rīkojums Nr. 55 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai" (20.01.2024.). Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/349266-par-valdibas-ricibas-planu-deklaracijas-par-evikas-silinas-vadita-ministru-kabineta-iecereto-darbibu-istenosanai

[317] *Valsts policija*. Valsts policijas 2024. gada publiskais pārskats. Pieejams: https://www.vp.gov.lv/lv/media/27932/download?attachment [aplūkots 01.07.2025.]; *Valsts policija*. Valsts policijas 2024. gada pārskats. Pieejams: https://www.vp.gov.lv/lv/media/26091/download?attachment [aplūkots 01.07.2025.]

slepkavībai (sal. 2023. g. – 3, 2022. g. – 7). Nonāvēto personu skaits no reģistrētajiem nodarījumiem bijis 42, kas ir lielākais pēdējo trīs gadu laikā (sal. 2023. g. – 40, 2022. g. – 38). Dzimumnoziegumu jomu raksturo dati, ka 2024. gadā reģistrēti 114 (sal. 2023. g. 119) izvarošanas gadījumi (Krimināllikuma 159. p.) un 214 (sal. 2023. g. 235) seksuālas vardarbības gadījumi (Krimināllikuma 161. p.).
Saskaņā ar Valsts policijas publiski sniegto informāciju aizsardzības pret vardarbību pārkāpumu jomā 2024. gadā 10 184 notikumi reģistrēti Elektroniskajā notikumu žurnāla sadaļā "ģimenes konflikti", kas ir par 1950 notikumiem vairāk kā pērn, saņemti 1462 tiesas lēmumi par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, kas ir par 120 gadījumiem vairāk kā 2023. gadā. Tiesas lēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību pārkāpumi konstatēti 995 gadījumos (par 101 vairāk kā 2023. g.) un par tiem uzsākti 823 kriminālprocesi par Krimināllikuma 168.[1] pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, t. i. Nolēmuma par aizsardzību pret vardarbību nepildīšana. 2024. gadā policijas uzskaitē bijušas 5171 persona, par kurām pieņemts lēmums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, kas ir par 736 vairāk kā 2023. gadā. Valsts policijas pārskatā ir norādītas galvenās "varmākas portreta" pazīmes. Proti: varmākas vidējais vecums ir 43 gadi, 345 gadījumos tas ir bijis kopdzīvotājs, 312 gadījumos vīrs un 103 gadījumos dēls. Savukārt aizskartās personas vidējais vecums ir bijis 46 gadi. 895 gadījumos tā ir sieviete bet 53 gadījumos vīrietis.

Arī Oficiālās statistikas portālā esošā informācija, lai arī ne pilnībā precīzi sakrīt ar Valsts policijas gada pārskatā norādītajiem datiem, tomēr apliecina, ka pēdējo trīs gadu greizumā pieaug gan kopumā reģistrēto nodarījumu skaits, gan slepkavību, gan tīšu miesas bojājumu skaits[318]. Tāpat saskaņā ar Oficiālās statistikas portālā esošo informāciju, lai arī pēdējos trijos gados cietušo skaits ir nedaudz samazinājies kopumā, tas ir pieaudzis tādos nodarījumos kā, piemēram, slepkavība vai tīši miesas bojājumi[319].

Līdz ar to nav noliedzams, ka vardarbība Latvijā ir aktuāla problēma. Tai skaitā vardarbība ģimenē vai bijušo partneru starpā. Par to Latvijā ticis runāts gadiem, taču par pagrieziena punktu ir pamats atzīt traģiski slaveno un sabiedrībā plašu rezonansi guvušo gadījumu – 2023. gada 16. aprīļa notikumu Jēkabpils novadā, kad Leons Rūsiņš pēc daudzkārtīgu draudu izteikšanas noslepkavoja savu bijušo dzīvesbiedri[320]. Šis notikums izraisīja plašu sabiedrības sašutumu, un likumsakarīgi bei-

---

318 Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits 1990–2024. Oficiālās statistikas portāls. Datu bāze. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__NO__NOR/NOR010/table/tableViewLayout1/ [aplūkots 01.07.2025.]

319 Cietušo personu skaits un noziedzīgu nodarījumu skaits, kuros cietušas personas 2016–2024. Oficiālās statistikas portāls. Datubāze. Pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/noziegumi/tabulas/noc010-cietuso-personu-skaits-un-noziedzigu?themeCode=NOC [aplūkots 01.07.2025.]

320 Notikums plaši atspoguļots dažādos Latvijas medijos.

dzot sarosījās arī likumdevējs. Vardarbībā cietušo personu aizsardzības aktualizācija izraisīja virkni likumdošanas aktivitāšu. Piemēram minamas vien dažās no tām.

2023. gada 30. novembrī Saeima, paužot apņemšanos aktīvai cīņai pret vardarbību ģimenē[321], ratificēja t. s. Stambulas konvenciju[322], pieņemot likumu "Par Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu"[323].

Vēl pirms tam 2023. gada vasarā izdarīti grozījumi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā. 2023. gada 15. jūlijā stājās spēkā grozījumi Krimināllikumā[324] un Kriminālprocesa likumā[325], kuru mērķis bija nodrošināt efektīvu aizsardzību personām, kas cietušas no vardarbības vai vardarbības piedraudējuma. Kriminālprocesa likumā tika veikti grozījumi 14. pantā, nosakot, ka turpmāk saprātīga termiņa nodrošināšanā priekšrocība salīdzinājumā ar pārējiem kriminālprocesiem ir kriminālprocesiem par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, ko nodarījusi persona, no kuras nepilngadīgais cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs, vai ko izdarījis cietušā tuvinieks, bijušais laulātais vai persona, ar kuru cietušais ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās. Tādējādi tika noteikts jauns prioritārā procesa veids. Tāpat ar šiem grozījumiem tika noteikts, ka lietu iztiesāšana, kas saistīta ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, jāuzsāk ne vēlāk kā četru nedēļu laikā no tās saņemšanas tiesā (488. panta 5.[1] daļa). Tika izdarītas izmaiņas Kriminālprocesa likuma 7. panta 2. daļā, nosakot, ka turpmāk kriminālprocess par vardarbību ģimenē būs jāuzsāk neatkarīgi no cietušās personas piekrišanas. Tāpat tika papildināts Kriminālprocesa likuma 299. pants, paredzot, ka speciālo procesuālo aizsardzību varēs piemērot arī personām, kas cietušas no vardarbības draudiem un vajāšanas.

Savukārt Krimināllikuma 132. pants tika papildināts ar 2. daļu, nosakot bargāku atbildību par draudiem izdarīt slepkavību un nodarīt smagus miesas bojājumus, ja šādas darbības izdarītas pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai ir kopīga nedalīta saimniecība. Līdzīgi ar kvalificētu sastāvu tika papildināts arī Krimināllikuma 132.[1] pants "Vajāšana".

---

321 *Saeimas Preses dienests*. Saeima ratificē konvenciju vardarbības izskaušanai pret sievietēm un ģimenē (30.11.2023.). Pieejams: https://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/32909-saeima-ratifice-konvenciju-vardarbibas-izskausanai-pret-sievietem-un-gimene

322 Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (11.05.2011.). Pieejams: https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/2039

323 Likums "Par Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu" (30.11.2023.). Pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=348233

324 Likums "Grozījumi Krimināllikumā" (15.06.2023.). Pieejams: https://www.vestnesis.lv/op/2023/123.5

325 Likums "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" (15.06.2023.). Pieejams: https://www.vestnesis.lv/ta/id/343147-grozijumi-kriminalprocesa-likuma

2024. gada 6. jūnijā tika veikti grozījumi Krimināllikumā, kuri stājās spēkā 2024. gada 7. jūlijā[326] un ar kuriem no Krimināllikuma 132. un 132.[1] panta ("Draudi izdarīt slepkavību un nodarīt smagu miesas bojājumu" un "Vajāšana") sankcijām tika izslēgti tādi soda veidi kā sabiedriskais darbs un naudas sods. Krimināllikums tika papildināts ar jaunu 174.[1] pantu "Cietsirdība un vardarbība pret tuvinieku", izsakot to šādā redakcijā:

> ***174.[1] pants. Cietsirdība un vardarbība pret tuvinieku***
>
> *Par cietsirdīgu vai vardarbīgu apiešanos ar personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība, ja ar to minētajai personai nodarītas fiziskas vai psihiskas ciešanas un ja šīm darbībām nav bijušas šā likuma 125., 126. vai 130. pantā paredzētās sekas, –*
>
> *soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību.*

Neraugoties uz paveikto vardarbības mazināšanai, vardarbības problēma joprojām bija un ir aktuāla. Un periodiski kā iespējams risinājums izskanēja elektroniskās uzraudzības ieviešana[327]. Pārdomas rezultējās likumprojektā, un 2024. gada 7. novembrī tika pieņemti jau šajā nodaļā norādītie Kriminālprocesa likuma grozījumi, kas paredz varmācīgām personām piemērot dažu drošības līdzekļu izpildes elektronisko uzraudzību.

Likumprojekta anotācijā tika prognozēts, ka

> *Drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību gadā vidēji varētu piemērot 400 aizdomās turētām vai apsūdzētām personām. Personu skaits tika noteikts, par pamatu ņemot personu skaitu, attiecībā pret kurām 2022. gadā tika uzsākts kriminālprocess pēc attiecīga Krimināllikuma panta (panti, kuros paredzēta atbildība par vardarbīgiem noziedzīgiem nodarījumiem pret ģimenes locekli – 2022. gadā uzsākti 713 kriminālprocesi). Aprēķinā tika izmantots pieņēmums, ka 50% no šiem gadījumiem, veicot vardarbības risku izvērtējumu, varētu tikt secināts, ka attiecīgā persona rada augstu vardarbības risku un*

---

[326] Likums "Grozījumi Krimināllikumā" (06.06.2024.). Pieejams: https://www.vestnesis.lv/op/2024/119.5

[327] Sk., piemēram, *Kinca, A.* Gadu pēc pastrādātās slepkavības Leons Rusiņš vēl nav atrasts; e-uzraudzību varmākām sola nākamgad. Pieejams: https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/15.04.2024-gadu-pec-pastradatas-slepkavibas-leons-rusins-vel-nav-atrasts-e-uzraudzibu-varmakam-sola-nakamgad.a550480/ [aplūkots 01.07.2025.]. Vardarbības izskaušanas jautājumu A. Kinca cerīgi saista ar elektroniskās uzraudzības ieviešanu.

pastāv nepieciešamība piemērot drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību[328].

400 personas kā prognozējamais elektroniski uzraugāmo personu skaits norādīts arī preses konferencē, kas notika 2025. gada 4. jūlijā[329]. Skatoties uz statistikas datiem par personu skaitu, par kurām pieņemts lēmums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību (vairāk nekā 5000), kā arī izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem (vairāk nekā 800 procesu par lēmuma par pagaidu aizsardzību nepildīšanu vien), visnotaļ pamatoti šķiet izteikt pieņēmumu, ka skaits 400 ir visai optimistisks un objektīva nepieciešamība pēc elektroniskās uzraudzības veikšanas varētu būt lielāka. Taču tā nenoliedzami samērojama ar subjektīvām iespējām, t. sk. pieejamiem finanšu resursiem un cilvēkresursiem. Attiecībā uz elektroniskās uzraudzības ieviešanas un nodrošināšanas izmaksām dokumentos redzamas šādas aplēses: "Izdevumi 2024. gadā paredzēti 1 388 100, 2025. gadā un turpmāk katru gadu – 5 55 400"[330]; "Saskaņā ar likumu "Par valsts budžetu 2025. gadam un budžeta ietvaru 2025., 2026. un 2027. gadam" Iekšlietu ministrijai (Iekšlietu ministrijas Informācijas centram un Valsts policijai) piešķirts finansējums prioritārā pasākuma "Elektroniskās uzraudzības sistēmas ieviešana un uzturēšana" īstenošanai 2025. gadā un turpmāk ik gadu 545 800 *euro* apmērā, tai skaitā budžeta apakšprogrammā 02.03.00 "Vienotās sakaru un informācijas sistēmas uzturēšana un vadība" 105 800 *euro* apmērā un budžeta apakšprogrammā 06.01.00 "Valsts policija" 440 000 *euro* apmērā"; "Saskaņā ar Ministru kabineta 2024. gada 10. decembra rīkojumu Nr. 1107 "Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem"" 2024. gadā tika piešķirts Iekšlietu ministrijai (Iekšlietu ministrijas Informācijas centram) finansējums 157 488 *euro* apmērā, lai segtu izdevumus, kas saistīti ar serveru iegādi elektroniskās uzraudzības sistēmas darbības nodrošināšanai."[331]

Pēc likuma pieņemšanas notika arī darbs tā piemērošanas nodrošināšanai. Saskaņā ar publiski pieejamo informāciju "2024. gada 31. oktobrī tika noslēgts līgums par personas elektroniskās novērošanas sistēmas un aprīkojuma iegādi. Līguma darbības periods ir trīs gadi. 2024. gada decembrī notika elektroniskās

---

328 Likumprojekta "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" (Nr. 562/Lp14) anotācija. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/DD38D14FD310493EC2258AFB0036877D?OpenDocument

329 *Valsts policija*. Valsts policija prezentē elektroniskās uzraudzības sistēmu vardarbības novēršanai. Preses relīze 04.07.2025. Pieejams: https://lvportals.lv/dienaskartiba/378176-valsts-policija-prezente-elektroniskas-uzraudzibas-sistemu-vardarbibas-noversanai-2025 [aplūkots 01.07.2025.]

330 Likumprojekta "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" (Nr. 562/Lp14) anotācija. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/DD38D14FD310493EC2258AFB0036877D?OpenDocument

331 Tiesību akta projekta "Kārtība, kādā Valsts policija veic drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, datu apstrādi un glabāšanu" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/77cf852d-a412-45ac-abca-442583bb5153

uzraudzības ierīču testēšana, kuras laikā uzņēmuma pārstāvji demonstrēja personu elektroniskās uzraudzības sistēmas darbību. Ierīču testēšanas laikā tika demonstrēta rokas mobilās ierīces iestatīšana, kājas sprādzes salikšana un uzstādīšana, kā arī sistēmas *PureMonitor* darbība pamata versijā. 2025. gada pavasarī notiks apmācības procedūra elektroniskās uzraudzības izmantošanā visām iesaistītajām pusēm. Kriminālprocesa likumā veiktie grozījumi stājas spēkā 2025. gada 1. jūlijā – varēs praktiski piemērot elektronisko uzraudzību"[332]. 4. jūlijā Valsts policija prezentēja elektronisko uzraudzības sistēmu.[333]

Tādējādi ar 2025. gada 1. jūliju elektroniskā uzraudzības sistēma uzsāka savu darbību, lai nodrošinātu preventīvu piespiedu līdzekļu izpildi. Zīmīgi, ka tas notiek tieši desmit gadus pēc tam, kad Latvijā tika ieviesta elektroniskā uzraudzība kriminālsodu izciešanas jomā. Atbilstoši publiski paustajam, ka "elektroniskā uzraudzība – efektīvs un sabiedrībai drošs risinājums, kas palīdz notiesātajiem pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas soli pa solim atgriezties dzīvē, darbā un sabiedrībā", kas pamatots ar datiem, ka "kopš 2015. gada 1. jūlija elektroniskā uzraudzība Latvijā ir piemērota 601 personai, un 96% gadījumu šis process pabeigts veiksmīgi – bez nepieciešamības tiesai aizstāt neizciesto soda daļu"[334]. Atliek jau 10 gadus realizētās elektroniskās uzraudzības "mazajam brālēnam" kriminālprocesuālajai elektroniskajai uzraudzībai novēlēt tādu pašu veiksmes stāstu. Tomēr tas lielā mērā atkarīgs no tās praktiskās piemērošanas un arī tiesiskā regulējuma kvalitātes, kam uzmanība pievērsta tālākajās apakšnodaļās.

2. Drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības tiesiskā reglamentācija

Kriminālprocesa likumā elektroniskās uzraudzības regulējums rodams vairākās normās. Pirmkārt, pati šī institūta būtība un piemērošanas mērķis noteikti Kriminālprocesa likuma 243. panta piektajā daļā.

> ***243. pants. Drošības līdzekļi***
>
> *(1) Ir šādi drošības līdzekļi:*
>
> *1)* (izslēgts ar *12.03.2009.* likumu)*;*
>
> *1[1]) dzīvesvietas maiņas paziņošana;*

[332] *Valsts policija*. Valsts policijas 2024. gada pārskats. Pieejams: https://www.vp.gov.lv/lv/media/26091/download?attachment

[333] *Valsts policija*. Valsts policija prezentē elektroniskās uzraudzības sistēmu vardarbības novēršanai. Pieejams: https://www.vp.gov.lv/lv/jaunums/valsts-policija-prezente-elektroniskas-uzraudzibas-sistemu-vardarbibas-noversanai

[334] *Valsts probācijas dienests.* Aprit 10 gadi kopš elektroniskās uzraudzības ieviešanas Latvijā. (01.07.2025.). Pieejams: https://www.vpd.gov.lv/lv/jaunums/aprit-10-gadi-kops-elektroniskas-uzraudzibas-ieviesanas-latvija-0?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F; *Valsts probācijas dienests.* Publiskais pārskats 2024, 16. lpp. Pieejams: https://www.vpd.gov.lv/lv/media/2135/download?attachment

1[2]) pieteikšanās noteiktā laikā policijas iestādē;
2) aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai;
3) noteiktas nodarbošanās aizliegums;
4) aizliegums izbraukt no valsts;
5) uzturēšanās noteiktā vietā;
6) personiskais galvojums;
7) drošības nauda;
8) nodošana policijas uzraudzībā;
9) mājas arests;
10) apcietinājums.

(2) Nepilngadīgajam kā drošības līdzekli var piemērot arī:
1) nodošanu vecāku vai aizbildņu pārraudzībā;
2) (izslēgts ar *19.09.2024.* likumu).

(3) Karavīram kā drošības līdzekli var piemērot arī nodošanu vienības komandiera (priekšnieka) pārraudzībā.

(4) Šā panta pirmās daļas 1.[1]–4. punktā minētos drošības līdzekļus var piemērot arī papildus jebkuram citam drošības līdzeklim.

(5) Lai kontrolētu šā panta pirmās daļas 2., 5., 8. vai 9. punktā minētā drošības līdzekļa ietvaros paredzēto ierobežojumu ievērošanu gadījumos, kad ir pamats uzskatīt, ka aizdomās turētais vai apsūdzētais rada augstu vardarbības risku citai personai (vardarbības riskam pakļautā persona), šim aizdomās turētajam vai apsūdzētajam var piemērot nepārtrauktu elektronisko uzraudzību, izmantojot elektronisku ierīci (drošības līdzekļa izpildes elektroniskā uzraudzība).

Saturs un piemērošanas kārtība savukārt noteikti Kriminālprocesa likuma 246.[1] pantā.

246.[1] pants. Drošības līdzekļa izpildes elektroniskā uzraudzība

(1) Par drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības piemērošanu lemj izmeklēšanas tiesnesis, izskatot procesa virzītāja ierosinājumu un uzklausot attiecīgā aizdomās turētā vai apsūdzētā viedokli.

(2) Procesa virzītāja ierosinājumā ietver:
1) vardarbības risku izvērtējumu;
2) izvērtējumu par drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības piemērošanas tehniskajām iespējām;
3) ja drošības līdzekļa izpildes elektroniskā uzraudzība ir saistīta ar iejaukšanos vardarbības riskam pakļautās personas privātajā dzīvē, – informāciju par šīs personas piekrišanu drošības līdzekļa izpildes elektroniskajai uzraudzībai.

(3) Ierosinājuma izskatīšanā piedalās tā iesniedzējs, aizdomās turētais vai apsūdzētais, šīs personas aizstāvis un pārstāvis. Ierosinājuma izskatīšanā var piedalīties uzraugošais prokurors.

(4) Izmeklēšanas tiesnesis slēgtā tiesas sēdē, kuras gaita tiek fiksēta protokolā, pieņem vienu no šādiem lēmumiem:

1) piemērot drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību;

2) atteikt drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības piemērošanu, bet piemērot apcietinājumu;

3) atteikt drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības piemērošanu.

(5) Pēc izmeklēšanas tiesneša lēmuma pasludināšanas tiesa klātesošajām personām nekavējoties izsniedz pilna lēmuma kopiju vai lēmuma ievaddaļas un rezolutīvās daļas kopiju un 24 stundu laikā – pilna lēmuma kopiju. Aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kas neprot valodu, kurā uzrakstīts lēmums, tiesa bez novilcināšanas nodrošina pilna lēmuma rakstveida tulkojumu viņam saprotamā valodā.

(6) Lai īstenotu drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, pie aizdomās turētā vai apsūdzētā ķermeņa piestiprina elektronisko ierīci, kas ļauj kontrolēt viņa atrašanos noteiktā vietā un laikā. Ja drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības īstenošana saistīta ar vardarbības riskam pakļautās personas atrašanās vietas uzraudzību, ar attiecīgu elektronisko ierīci nodrošina arī vardarbības riskam pakļauto personu.

(7) Vardarbības riskam pakļautā persona var jebkurā laikā atteikties no drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības.

(8) Aizdomās turētajam vai apsūdzētajam esošas elektroniskas ierīces bojāšana, iznīcināšana vai apzināta citu apstākļu radīšana drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības traucēšanai uzskatāma par attiecīgā drošības līdzekļa noteikumu pārkāpšanu un ir pamats cita vairāk ierobežojoša drošības līdzekļa piemērošanai.

(9) Ja drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības laikā ir zudis vai mainījies tās piemērošanas pamats (zudis apdraudējuma risks), procesa virzītājs pieņem lēmumu par drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības atcelšanu.

(10) Sūdzības par drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības piemērošanu izskata un kontroli pār tās piemērošanu veic tādā pašā kārtībā kā par apcietinājumu.

(11) Valsts policija, lai veiktu drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, apstrādā personu, kurām ir piemērota drošības līdzekļa izpildes elektroniskā uzraudzība, un vardarbības riskam pakļauto personu identificējošos datus, kontaktinformāciju un atrašanās vietas datus. Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā Valsts policija veic drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, kā arī drošības līdzekļa izpildes elektroniskās uzraudzības ietvaros apstrādājamo personas datu un citas informācijas apjomu, apstrādes kārtību un glabāšanas termiņus.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 90. punktu Ministru kabinetam 246.[1] panta vienpadsmitajā daļā minētie noteikumi bija jāizdod līdz 2025. gada 1. jūlijam. Tas arī tika izdarīts laikā, un 2025. gada 1. jūlijā stājās spēkā 2025. gada 3. jūnijā Ministru kabinetā pieņemtie noteikumi "Kārtība, kādā Valsts policija veic drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, datu apstrādi un glabāšanu"[335] (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi). Šajos noteikumos detalizētāk apskatīta kārtība, kādā tiek uzsākta elektroniskās uzraudzības realizācija; kā organizatoriski elektroniskās uzraudzības ierīces tiek izsniegtas, nepieciešamības gadījumā mainītas; kā personām, kuras aprīkotas ar attiecīgajām ierīcēm, ar tām jāapietas, un citi elektroniskās uzraudzības izpildes organizatoriskie jautājumi.

Skatot sistēmiski Kriminālprocesa likuma un attiecīgo Ministru kabineta noteikumu normas, var apzināt būtiskākos aspektus, kas šobrīd raksturo elektronisko uzraudzību kriminālprocesā:

- Elektroniskā uzraudzība, kāda tā šobrīd iekļauta Kriminālprocesa likumā, nav uzskatāma par patstāvīgu drošības līdzekli, bet gan par atsevišķu drošības līdzekļu izpildes nodrošināšanas līdzekli, proti, to piemēro, lai kontrolētu, vai persona ievēro četru drošības līdzekļu noteiktos ierobežojumus – aizliegums tuvoties noteiktai personai vai vietai; uzturēšanās noteiktā vietā; nodošana policijas uzraudzībā un mājas arests.
- Lai piemērotu elektronisko uzraudzību, ir jābūt piemērotam kādam no iepriekš minētajiem četriem drošības līdzekļiem, kuru izpildes nodrošināšanai elektroniskā uzraudzība kriminālprocesa likumā ir paredzēta.
- Papildus tam, ka personai ir piemērots attiecīgs drošības līdzeklis, lai piemērotu elektronisko uzraudzību, jākonstatē, ka aizdomās turētais vai apsūdzētais rada augstu vardarbības risku citai personai.
- Lemšana par elektroniskās uzraudzības piemērošanu šobrīd paredzēta tikai pirmstiesas procesa laikā, un to piemēro izmeklēšanas tiesnesis, pamatojoties uz procesa virzītāja ierosinājumu.
- Izmeklēšanas tiesnesis, izskatot ierosinājumu, var nepiemērot elektronisko uzraudzību, piemērot to vai arī atteikt to piemērot un piemērot apcietinājumu.
- Lai piemērotu elektronisko uzraudzību, nav nepieciešama aizdomās turētā vai apsūdzētā piekrišana, kuram ir piemērots drošības līdzeklis, kura izpildes kontrolei tiek piemērota elektroniskā uzraudzība. Taču, ja elektroniskās uzraudzības ierīci ir paredzēts piestiprināt arī vardarbības riskam pakļautajai personai, tad šīs pēdējās personas piekrišana ir obligāta.

[335] MK noteikumi Nr. 333 "Kārtība, kādā Valsts policija veic drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, datu apstrādi un glabāšanu" (03.06.2025.). Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/361134-kartiba-kada-valsts-policija-veic-drosibas-lidzekla-izpildes-elektronisko-uzraudzibu-datu-apstradi-un-glabasanu

- Ja personai ir piemērota elektroniskā uzraudzība, viņai ir pienākums ierasties kompetentā iestādē elektronisko ierīču saņemšanai un tālākas rīcības skaidrojumu saņemšanai.

  Personai būs pienākums pildīt procesa virzītāja likumīgo prasību saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 67. un 74. pantā noteikto, proti, aizdomās turētā pienākumos ietilpst noteiktajā laikā ierasties procesa veikšanai pilnvarotas amatpersonas norādītajā vietā, ja uzaicinājums izdarīts likumā noteiktajā kārtībā. Attiecīgi, ja persona atteiksies doties līdzi procesa virzītājam, tas tiks uzskatīts par aizdomās turētā vai apsūdzētā pienākumu nepildīšanu, jeb amatpersonas likumīgo prasību neizpildīšanu, kas savukārt radīs procesa virzītājam pamatu lemt par stingrāka drošības līdzekļa (piemēram, apcietinājuma) piemērošanu, papildu ierobežojumu noteikšanu vai procesuālo sankciju piemērošanu.[336]

- Aizdomās turētā vai apsūdzētā tiesības atteikties no elektroniskās uzraudzības nav paredzētas, savukārt vardarbības riskam pakļautā persona no šādas uzraudzības var atteikties jebkurā brīdī.
- Ja aizdomās turētais vai apsūdzētais bojā ierīci, iznīcina to, rada šķēršļus elektroniskās uzraudzības veikšanai, tas uzskatāms par pārkāpumu un var būt pamats vairāk ierobežojoša drošības līdzekļa piemērošanai.
- Vardarbības riskam pakļautās personas nepiekrišana elektroniskās uzraudzības veikšanai vai vēlāka atteikšanās no tās pats par sevi nav pamats, lai neveiktu aizdomās turētā vai apsūdzētā elektronisko uzraudzību ar nolūku kontrolēt tā netuvošanos konkrētai personai. Tas atzīts arī Ministru kabineta noteikumu anotācijā, norādot, ka

  Vietu, teritoriju un drošības zonu noteikšana ļaus Valsts policijai efektīvāk kontrolēt un uzraudzīt drošības līdzekļa ietvaros noteiktos ierobežojumus arī gadījumos, kad vardarbības riskam pakļautā persona atteiksies no elektroniskās ierīces[337].

- Elektroniskā uzraudzība pēc savas būtības nozīmē iespēju patstāvīgi kontrolēt personas atrašanās vietu. Tā nav tikai iespēja noteikt, kur persona ir šobrīd, vai saņemt paziņojumu, ka tā tuvojas vietai vai personai, kurai aizliegts tuvoties, vai pamet teritoriju, kur tai jābūt, bet tā rada iespēju noteikt arī personas atrašanās vietu pagātnē. Kā norādīts Ministru kabineta noteikumu anotācijā,

---

[336] Tiesību akta projekta "Kārtība, kādā Valsts policija veic drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, datu apstrādi un glabāšanu" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/77cf852d-a412-45ac-abca-442583bb5153

[337] Turpat.

> *[..] ja Valsts policijā tiks saņemta informācija par aizdomās turētā vai apsūdzētā noteiktā ierobežojuma pārkāpumu, tā elektroniskās uzraudzības sistēmā varēs apskatīt aizdomās turētā vai apsūdzētā aktuālo un vēsturisko atrašanās vietu, lai pārbaudītu saņemto informāciju un veiktu reaģēšanas pasākumus iespējamā drošības līdzekļa ierobežojumu pārkāpuma novēršanai vai pārtraukšanai*[338].

- Elektroniskās uzraudzības nodrošināšana tehniski notiek, personai piestiprinot elektronisku ierīci. "Paredzēts, ka aizdomās turētā vai apsūdzētā atrašanās vietas kontrolei tiks izmantota specializētā elektroniskā ierīce, kas tiks piestiprināta pie tā kājas, kā arī papildus izsniegta rokas izsekošanas ierīce. Vardarbības riskam pakļautās personas atrašanās vietas noteikšanai – tikai rokas izsekošanas ierīce. Šāds risinājums ir veidots tāpēc, ka kājas ierīce nevar nodrošināt ilgstošu baterijas darbības laiku bez uzlādes, vienlaikus sniedzot tādas funkcijas, kas nepieciešamas Valsts policijai elektroniskās uzraudzības izpildei, proti, globālās pozicionēšanas sistēmas datu apstrādi, savukārt papildus izsniegtās rokas izsekošanas ierīcei ir iespējas nodrošināt regulāru uzlādi. Aizdomās turētajam vai apsūdzētajam izsniegtās elektroniskās ierīces savā starpā tiks sasaistītas, attiecīgi, ja rokas ierīce attālināsies noteiktā attālumā no kājas ierīces, par to Valsts policijā tiks saņemts paziņojums. Līdz ar to, ieviestais tehnoloģiskais risinājums novērsīs to, ka būtiski varētu tikt ierobežota attiecīgo personu pārvietošanās brīvība, ņemot vērā, ka uzlāde kājas ierīcei nav nepieciešama 2 gadus, savukārt rokas ierīci nepieciešams uzlādēt reizi 24 h (to iespējams izdarīt no jebkura ārējā barošanas bloka)."[339]
- Elektroniskās uzraudzības piemērošana faktiski papildus ierobežojumu ievērošanai, ko paredz personai piemērotais drošības līdzeklis, paredz arī papildu pienākumus, kas izriet no nepieciešamības tehniski padarīt iespējamu elektroniskās uzraudzības realizēšanu (piemēram, ziņot par atrašanos vietā, kur elektroniskā uzraudzība nav tehniski iespējama, sekot līdzi elektroniskās ierīces uzlādei, darbotiesspējai, ziņot par bojājumu utt.). Tāpat aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kuram tā piemērota, jārēķinās ar papildu kontroles pasākumu veikšanas iespēju:

> *Iespējamie kontroles un reaģēšanas pasākumi var būt: [..] plānotas un neplānotas klātienes pārbaudes (piem. lai pārliecinātos par elektronisko ierīču darbspēju un ierīču raidītā signāla atbilstību attēlojumam sistēmā vai reaģējot uz paziņojumu par iespējamo pārkāpumu); aizdomās turētā vai apsūdzētā aicināšana paskaidrojuma sniegšanai [..]*[340]

---

[338] Tiesību akta projekta "Kārtība, kādā Valsts policija veic drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, datu apstrādi un glabāšanu" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojums (anotācija).

[339] Turpat.

[340] Turpat.

- Elektroniskai uzraudzībai kā noteiktu drošības līdzekļu izpildes kontroles pasākumam ir tādi paši piemērošanas termiņi kā drošības līdzekļiem, kuru izpildes nodrošināšanai šī elektroniskā kontrole ir piemērota, jo tā piemērojama tikai un vienīgi kopā ar attiecīgo drošības līdzekli.
- Elektroniskā uzraudzība atceļama, ja zūd tās piemērošanas priekšnoteikumi, t. sk., ja tiek atcelts drošības līdzeklis, kura izpildes nodrošināšanai elektroniskā uzraudzība tika piemērota.
- Elektroniskās uzraudzības piemērošanas pārsūdzība un kontrole notiek tādā pašā veidā kā attiecībā uz apcietinājumu, t. i., saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 286. pantā un 281. pantā noteikto procesuālo kārtību. Tas nozīmē, ka persona, kurai tā piemērota, tās pārstāvis un aizstāvis var pārsūdzēt šo lēmumu apgabaltiesas tiesnesim, kā arī pēc piemērošanas var lūgt tās atcelšanu. Tāpat kompetentai amatpersonai periodiski ir jāpārbauda šī piespiedu pasākuma piemērošanas turpināšanas pamatotība pat tad, ja nav attiecīgās personas pieteikuma.

Iepriekš norādītās atziņas ir par spēkā esošo tiesisko regulējumu bez papildu komentāra par to savstarpējo saskaņotību, skaidrību un citiem aktuāliem aspektiem, kam uzmanība pievērsta tālākajā apskatā.

3. Elektroniskās uzraudzības iederīgums preventīvo piespiedu līdzekļu sistēmā un iespējamā pilnveide

Elektroniskās uzraudzības apskata noslēdzošajā daļā uzmanība jāpievērš iespējamai problemātikai, kā arī šī institūta iespējamai pilnveidei. Šim nolūkam, domājams, ir pamats pievērsties 3 jautājumiem:

1) Vai elektroniskās uzraudzības potenciāls ir izmantots pietiekami, t. i., vai tās piemērošana iespējama tad, kad objektīvi būtu nepieciešama?
2) Vai elektroniskā drošības līdzekļa izpildes uzraudzības tiesiskais regulējums sistēmiski iekļaujas Kriminālprocesa likumā noteiktajā piespiedu līdzekļu piemērošanas kārtībā?
3) Vai elektroniskā uzraudzība tiešām skatāma kā drošības līdzekļu izpildi nodrošinošs līdzeklis vai tai piešķirams cits tiesiskais statuss? Un citas pārdomas, elektroniskās uzraudzības nākotni apcerot.

3.1. Vai elektroniskās uzraudzības potenciāls ir izmantots pietiekami, tas ir, vai tās piemērošana tiešām ir iespējama tad, kad objektīvi tā būtu nepieciešama

Šeit var tikt skatīti trīs aspekti: pirmkārt, kādu noziedzīgu nodarījumu inkriminēšanas gadījumā šobrīd elektroniskās uzraudzības iespēja ir pieļauta, otrkārt, kādu tieši drošības līdzekļu izpildes uzraudzībai šo institūtu paredzēts

izmantot, treškārt, kas pēc būtības cieši saistīts ar otro aspektu, ir tas, kāds tieši ir elektroniskās uzraudzības piemērošanas mērķis.

Pirmais aspekts, kā jau norādīts, ir terminēts, jo šobrīd elektroniskās uzraudzības piemērošanas sākumposmā ir paredzēta iespēja šo piespiedu pasākumu attiecināt tikai uz kriminālprocesiem, kuros personas tiek turētas aizdomās un apsūdzētas par konkrēti norādītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Atgādinot – tie ir tīša miesas bojājuma nodarīšana, draudi izdarīt slepkavību vai vajāšana, ja šie nodarījumi izdarīti pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība; spīdzināšana un ļaunprātīga nolēmuma par aizsardzību pret vardarbību nepildīšana. Domājams, pamatots ir jautājums – kāpēc izvēlēti tieši šie nodarījumi. Vai, iespējams, precīzāk izsakoties, ir noprotams, kāpēc izvēlēti šie, bet nav redzams objektīvs pamatojums, kāpēc ne citi. Nenoliedzot, ka elektroniskā uzraudzība varētu būt efektīvs nodrošinošs pasākums, lai pasargātu cietušās personas ļoti daudzveidīgā noziedzīgo nodarījumu lokā, un vienlaikus saprotot, ka pirmais solis šī institūta iedzīvināšanā ir attiecināts tieši uz vardarbības ģimenē izskaušanu, tomēr atklāts paliek jautājums, kāpēc starp nodarījumiem, aizdomās par kuru izdarīšanu var tikt piemērota elektroniskā uzraudzība, nav, piemēram, slepkavības mēģinājumu, izvarošanu, citu seksuāla rakstura vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu, jo arī tie visi taču var tikt izdarīti ģimenē un pret tuvinieku. Tāpat pārsteigumu izraisa fakts, ka šajā nodarījumu lokā nav arī tāds noziedzīgs nodarījums kā cietsirdība un vardarbība pret tuvinieku (Krimināllikuma 174.[1] pants). Līdz ar to, skatoties nākotnē, var tikt izteikts pieņēmums, ka noziedzīgu nodarījumu loks, kad varētu tikt piemērota elektroniskā uzraudzība, varētu būt krietni plašāks un, iespējams, pat nekonkretizēts. Katrā ziņā šis būs izlemjamais jautājums, par ko būs jāizšķiras likumdevējam 2028. gadā, izskatot valdības sagatavoto ziņojumu par elektroniskās uzraudzības piemērošanas praksi 2025.–2027. gadā.

Otrais aspekts ir saistāms ar šobrīd paredzēto elektroniskās uzraudzības dabu, proti, tā paredzēta kā četru drošības līdzekļu izpildes uzraudzības vai, dažkārt pat precīzāk būtu teikt, piemērošanas kontroles instruments. Taču visai ierobežotā apjomā, jo tā ir saistīta ar piemērošanas mērķi, proti, iespējamas vardarbības novēršanu. Šāda atziņa vienlaikus ļauj aktualizēt arī trešo pieminēto aspektu – elektroniskās uzraudzības mērķi. Elektroniskajai kontrolei šobrīd ir pavisam konkrēts mērķis. Šo četru minēto drošības līdzekļu izpildes uzraudzības/ievērošanas nodrošināšanai ir piemērojama elektroniskā uzraudzība vienīgi tāpēc, lai novērstu iespējamu vardarbību. Tās piemērošana šobrīd nav paredzēta, lai nodrošinātu citu šo drošības līdzekļu nosacījumu izpildi. Šāds atzinums izriet no skaidri paustās likumdevēja gribas un arī no elektroniskās uzraudzības piemērošanas obligāta priekšnoteikuma – vardarbības lietošanas riska konstatācijas. Elektroniskās uzraudzības piemērošanas iemesls nevar būt, piemēram, nodrošināšana,

lai persona neapmeklētu kādas vietas, kurās tai rodas noziedzīgas tieksmes, kas nav saistītas ar vardarbību, vai lai tā neiznīcinātu pierādījumus, nevardarbīgi neietekmētu liecinošās personas, nemēģinātu izvairīties no pirmstiesas procesa un tiesas utt.

Vai šāda nostāja ir pamatota? Ir iemesls to apšaubīt un atzīt, ka elektroniskā uzraudzība varētu būt daudz plašāks potenciāls nekā tikai iespējamas vardarbības novēršana, bet arī lai preventīvi nodrošinātu cita veida noziedzīgu nodarījumu neizdarīšanu, pirmstiesas procesa un tiesas netraucēšanu un neizvairīšanos no tiem. Līdz ar to elektroniskās uzraudzības lietojuma robežas būtu paplašināmas, vienlaikus gan, iespējams, veicot citas sistēmiskas izmaiņas, lai rastu tiesisku un efektīvu balansu starp sabiedrības, jurisdikcijas un privātpersonu, t. sk. aizdomās turēto un apsūdzēto, interesēm. Par to nedaudz nodaļas noslēgumā.

3.2. Vai elektroniskā drošības līdzekļa izpildes uzraudzības tiesiskais regulējums sistēmiski iekļaujas Kriminālprocesa likumā noteiktajā piespiedu līdzekļu piemērošanas kārtībā

Atbilde uz šo jautājumu ļauj nevis pievērsties vispārīgam skatam, bet gan aplūkot atsevišķas detaļas. Lai arī varētu šķist, ka pievēršanās detaļām dažkārt ir sīkumaina, taču tieši sīkumu neskaidrība, savstarpēja nesaskaņotība var būt pamats kopējās sistēmas neefektivitātei lielākā vai mazākā mērā. Arī attiecībā uz kriminālprocesuālo elektronisko uzraudzību mēs varam redzēt, ka tās tiesiskais regulējums, kāds šobrīd ir iekļauts Kriminālprocesa likumā, nav pārdomāts līdz sīkumam un atsevišķās detaļās ir nepilnīgs, neskaidrs, sistēmiski neiederīgs un līdz ar to arī vērts apskatīšanai. Šeit pieminēšu, manā ieskatā, būtiskākās nianses.

- Par Kriminālprocesa likumā un Ministru kabineta noteikumos konsekventi pausto nostāju, ka elektronisko uzraudzību piemēro ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu, pamatoti var rasties jautājums, vai tiešām likumdevējs ir iecerējis, ka elektroniskā uzraudzība var tikt piemērota tikai un vienīgi pirmstiesas procesa laikā. Šobrīd nevienā Kriminālprocesa likuma normā, tāpat arī attiecīgajos Ministru kabineta noteikumos nav norādes, ka elektroniskās uzraudzības īstenošanas pamats varētu būt, piemēram, tiesneša lēmums. Tas faktiski nozīmē, ka par elektroniskās uzraudzības piemērošanu var tikt lemts tikai un vienīgi pirmstiesas procesa laikā. Pirmkārt, domājams, šī nostāja pati par sevi nav attaisnojama, jo vardarbības risks var atklāties ne tikai pirmstiesas procesā, bet arī lietai jau esot tiesā. Tas nozīmē, ka tiesības izlemt par elektroniskās uzraudzības piemērošanu vajadzētu piešķirt arī procesa virzītājam iztiesāšanā, t. i., tiesai. Kas attiecas uz to, vai pirmstiesas procesā pielemtā elektroniskā uzraudzība var tikt turpināta īstenota arī brīdī, kad lieta jau ir nodota iztiesāšanai, tad uz šo jautājumu, domājams, šobrīd atbilde varētu būt "jā". Ja vien saglabājas vardarbības risks un personai joprojām tiek piemērots kāds no Kriminālprocesa likumā paredzētajiem drošības līdzekļiem, kas paredz papildus arī

elektroniskās uzraudzības piemērošanu, nav pamata atzīt, ka, pirmstiesas procesam noslēdzoties, elektroniskā uzraudzība būtu jāpārtrauc.

- Šobrīd Kriminālprocesa likumā kā viens no lēmumiem, ko var pieņemt izmeklēšanas tiesnesis, izskatot procesa virzītāja ierosinājumu par elektroniskās uzraudzības piemērošanu, ir atteikties to piemērot un piemērot apcietinājumu. Saeima un valdība atzinusi, ka

  > *izmeklēšanas tiesnesis slēgtā tiesas sēdē varēs pieņemt lēmumu piemērot elektronisko uzraudzību, atteikt to piemērot vai arī atteikt piemērot elektronisko uzraudzību, attiecīgi piemērojot personai apcietinājumu (piemēram, tiesas sēdē var tikt konstatēts, ka aizdomās turētais vai apsūdzētais atsakās sadarboties un elektroniskā uzraudzība var nebūt efektīva, bet vardarbības risks ir augsts un to novērst var vienīgi personai piemērojot apcietinājumu)*[341].

  Šis risinājums uzskatāms par neiederīgu Kriminālprocesa likuma kopējā drošības līdzekļu sistēmā un to piemērošanas kārtībā. Līdz šim kriminālprocesa likums neparedzēja, ka izmeklēšanas tiesnesis varētu piemērot apcietinājumu pats pēc savas iniciatīvas bez procesa virzītāja ierosinājuma. Šis gadījums, kad procesa virzītājs rosina piemērot kā nodrošinājuma līdzekli jau piemērotam drošības līdzeklim elektronisko uzraudzību, bet izmeklēšanas tiesnesis pēc savas iniciatīvas atzīst, ka procesa virzītāja ierosinātais drošības līdzeklis un tā izpildes nodrošinājums elektroniskās uzraudzības veidā ir nepietiekams, un izrietoši pats izlemj piemērot stingrāko no drošības līdzekļiem – apcietinājumu –, principā maina nostiprināto kārtību pašā tā būtībā. Papildus idejiskai nostājas maiņai, kas paredz ievērojamu izmeklēšanas tiesneša pilnvaru palielinājumu, tas rada virkni praktisku jautājumu, t. sk., bet ne tikai: 1) kāds dokuments šajā gadījumā "aizstās" ierosinājumu par apcietinājuma piemērošanu, kurā cita starpā jābūt iekļautām norādēm uz kriminālliet as materiāliem, ar ko pamatots apcietināšanas ierosinājums un ar ko aizdomās turētajam vai apsūdzētajam ir tiesības iepazīties, un 2) kas notiek ar procesa virzītāja jau piemēroto drošības līdzekli, kura izpildes kontrolei viņš rosināja piemērot elektronisko uzraudzību, – kurš un kā to atceļ vai groza.
- Ja jau izmeklēšanas tiesnesim ir piešķirtas tiesības rosinātas elektroniskās uzraudzības vietā lemt par apcietinājuma piemērošanu, daudz iederīgāk, iespējams, būtu bijis iekļaut iespēju apcietinājuma vietā piemērot elektronisko uzraudzību. Šāda priekšlikuma akcepts gan vienlaikus nozīmētu arī

[341] Likumprojekta "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" (Nr. 562/Lp14) anotācija. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/DD38D14FD310493EC2258AFB0036877D?OpenDocument; Tiesību akta projekta "Kārtība, kādā Valsts policija veic drošības līdzekļa izpildes elektronisko uzraudzību, datu apstrādi un glabāšanu" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/77cf852d-a412-45ac-abca-442583bb5153

lemt par iespēju izmeklēšanas tiesnesim vispār piemērot citus drošības līdzekļus ierosinātā apcietinājuma vietā, jo šobrīd elektroniskā uzraudzība ir skatāma nevis kā patstāvīgs drošības līdzeklis, bet gan kā četru citu drošības līdzekļu izpildi vai to nosacījumu ievērošanu nodrošinošs līdzeklis.

- Šobrīd elektroniskā uzraudzība ir tikai un vienīgi, ja tā var izteikties, četru drošības līdzekļu sevišķu nosacījumu pastiprinošs pasākums. Kombinācija – drošības līdzeklis plus tā nosacījumu izpildes vai ievērošanas uzraudzības pasākumi –, kur katrā no šiem abiem ir paredzēta cita piemērošanas procesuālā kārtība, rada zināmus izaicinājumus. Katrs no paredzētajiem četriem drošības līdzekļiem tiek piemērots tam atbilstošā procesuālā kārtībā. Trīs no tiem ir uzskatāmi par drošības līdzekļiem, kas nav saistīti ar brīvības atņemšanu, un tos piemēro procesa virzītājs. Savukārt mājas arests ir ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis, un to pirmstiesas procesā piemēro izmeklēšanas tiesnesis. Savukārt elektroniskā uzraudzība kā šo drošības līdzekļu saturā ietilpstošo atsevišķo nosacījumu (saistīti ar vardarbības riska novēršanu) izpildes vai ievērošanas kontroles mehānisms ir paredzēts piemērot atsevišķi. Ja elektronisko uzraudzību pievieno trim ar brīvības atņemšanu nesaistītajiem drošības līdzekļiem, tad piemērošanas loģiskā shēma ir šāda. Pirmkārt, procesa virzītājs piemēro attiecīgi ar brīvības atņemšanu nesaistīto drošības līdzekli, iekļaujot tā saturā arī konkrētus attiecīgajai situācijai atbilstošus ierobežojumus. Pēc tam uzreiz vai vēlāk, kad tāda nepieciešamība rodas, viņš sagatavo ierosinājumu par elektroniskās uzraudzības piemērošanu, lai nodrošinātu kādu konkrētu jau piemērotajā drošības līdzeklī ietilpstošu nosacījuma izpildi vai ievērošanu. Attiecībā uz mājas arestu situācijas varētu būt divējādas. Pirmā – ja sākotnēji procesa virzītājs nesaskata nepieciešamību lietot elektronisko uzraudzību, viņš rosina piemērot tikai mājas arestu. Savukārt ierosinājumu par elektroniskās uzraudzības piemērošanu raksta vēlāk, kad rodas objektīva nepieciešamība. Ja šāda nepieciešamība ir vienlaikus ar drošības līdzekļa – mājas arests – piemērošanu, procesa virzītājs abus ierosinājumus (par mājas aresta piemērošanu un par elektroniskās uzraudzības piemērošanu) varētu arī apvienot vienā. Šāda kombinācija rada vairākus jautājumus un ļauj modelēt neskaidras situācijas.
  - Visupirms tā liek atbildēt uz jautājumu, vai izmeklēšanas tiesnesim, lemjot par elektroniskās uzraudzības piemērošanu, ir vai nav jāvērtē procesa virzītāja jau piemēroto drošības līdzekļu pamatotība, samērīgums utt. Domājams, ka, ņemot vērā, ka drošības līdzekļa piemērošana ir obligāts priekšnoteikums elektroniskās uzraudzības piemērošanai, izmeklēšanas tiesnesim šādas tiesības (un pat pienākumu!) nevar liegt. Un kas tad darāms situācijā, ja saskata, ka procesa virzītāja piemērotais drošības līdzeklis piemērots nepamatoti, nesamērīgi vai tamlīdzīgi. Skaidrs, ka izmeklēšanas tiesnesis var atteikt piemērot elektronisko uzraudzību, bet kā ir paužama attieksme pret procesa

virzītāja piemēroto drošības līdzekli un vai viņš ir tiesīgs pēc savas iniciatīvas rīkoties tāpat, kā varētu rīkoties saskaņā ar 266. pantu, izskatot personas sūdzību par piemēroto drošības līdzekli?

- Kombinēta "drošības līdzeklis + elektroniskā uzraudzība" piemērošana ļauj modelēt neskaidru situāciju ar to piemērošanu un pārsūdzību. Iedomāsimies, ka procesa virzītājs piemēro aizliegumu tuvoties noteiktai personai vai vietai vai uzturēšanos noteiktā vietā, vai policijas uzraudzību un pēc kāda neilga laika vēršas arī ar ierosinājumu pie izmeklēšanas tiesneša par elektroniskās uzraudzības piemērošanu. Visi trīs minētie drošības līdzekļi ir tādi, kuru piemērošanu saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 262. pantu aizdomās turētais vai apsūdzētais var pārsūdzēt izmeklēšanas tiesnesim. Savukārt pašu elektronisko uzraudzību piemēro izmeklēšanas tiesnesis un viņa lēmumu jau var pārsūdzēt augstāka līmeņa tiesas tiesnesim. Ir acīmredzami, ka šī pārsūdzības sistēma ir nesaprotama, neskaidra, un diez vai to var dēvēt par efektīvu. Sūdzību par procesa virzītāja piemēroto drošības līdzekli skatīs izmeklēšanas tiesnesis, kurš nedaudz vēlāk vai nedaudz pirms tam jau būs izlēmis piemērot papildus arī elektronisko uzraudzību. Vēl interesantāka situācija veidojas, ja sūdzību par procesa virzītāja piemēroto drošības līdzeklis skata cits izmeklēšanas tiesnesis jau pēc tam, kad kāds cits izmeklēšanas tiesnesis ir piemērojis šajā situācijā elektronisko uzraudzību. Atliek vien retoriski jautāt, kas gan būs situācijā, ja izmeklēšanas tiesnesis atzīs par pamatotu sūdzību par tāda drošības līdzekļa piemērošanu, kura izpildes uzraudzībai jau ir tikusi piemērota elektroniskā uzraudzība?

3.3. Vai elektroniskā uzraudzība tiešām skatāma kā drošības līdzekļu izpildi nodrošinošs līdzeklis vai tai piešķirams cits tiesiskais statuss. Citas pārdomas, elektroniskās uzraudzības nākotni apcerot

Iepriekš paustās pārdomas noved līdz jautājumam, vai tiešām procesuālās elektroniskās uzraudzības vieta piespiedu līdzekļu sistēmā šobrīd ir noteikta pareizi un sistēmiski iederīgi. Var izteikt pieņēmumu, ka tā veidota līdzībās ar materiāltiesisko elektronisko uzraudzību, kura tiek skatīta kā alternatīva brīvības atņemšanai jeb, pareizāk sakot, līdzeklis, kuru piemērojot persona var tikt nosacīti pirms termiņa atbrīvota no brīvības atņemšanas soda izciešanas. Tomēr šeit redzamas trīs būtiskas atšķirības:

1) kriminālprocesuālā elektroniskā uzraudzība šobrīd nav skatāma kā alternatīva, bet gan kā citam drošības līdzeklim paralēli piemērots procesuāls pasākums,
2) ir ļoti būtiski, ka elektronisko uzraudzību sodu izpildē piemēro tikai ar personas piekrišanu, kamēr kriminālprocesa likumā šāda personas piekrišana jautāta netiek, un

3) īpaši būtiski – elektronisko uzraudzību materiālajās tiesībās piemēro personām, kuras ir atzītas par vainīgām noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kamēr procesuālā elektroniskā uzraudzība ir preventīvs pasākums, kas attiecināts uz personām, kuras vēl nav atzītas par vainīgām.

Elektroniskās uzraudzības piemērošanas komplicētā daba rada ne mazums neskaidrību, kas tika nedaudz ieskicēts iepriekš. Papildus atzīstams, ka pati elektroniskā uzraudzība paredz papildu pienākumus un ierobežojumus tam drošības līdzeklim, kura izpildes kontrolei tiek piemērota, piemēram, nēsāt aproci, kas var sagādāt zināmas neērtības, jo ir apkārtējiem redzams, rūpēties par tehniskās ierīces darbspēju utt. Šos apstākļus ievērojot, var tikt izvirzīts priekšlikums elektronisko uzraudzību kriminālprocesā tomēr paredzēt kā atsevišķu drošības līdzekli, nevis tikai kā pasākumu, kas nodrošina citu drošības līdzekļu izpildi. Te iespējamas divas variācijas –

1) paredzēt to kā atsevišķu ar citiem drošības līdzekļiem kombinējamu drošības līdzekli (šādā gadījumā pati elektroniskā uzraudzība paredzētu pienākumu pakļauties patstāvīgai atrašanās vietas kontroles iespējai, t. i., nēsāt aproci, izvairīties no vietām, kur elektroniskās uzraudzības iekārta nedarbojas, nebojāt un citādi neietekmēt to, pieņemt, ka ikvienā brīdī kompetentās iestādes var pārbaudīt aktuālo un vēsturisko atrašanās vietu utt.) un
2) veidot šo drošības līdzekli ar individualizējamu saturu (šādā gadījumā paredzēt vispārīgos ierobežojumus un pienākumus, kam pievienot specifiskus, piemēram, netuvoties konkrētai personai vai vietai, nepamest konkrētu vietu), līdzīgi kā tas šobrīd ir, piemēram, attiecībā uz policijas uzraudzību.

Vienlaikus var tikt izteikts priekšlikums šāda drošības līdzekļa piemērošanu neierobežot ar sašaurinātu mērķi, bet paredzēt tās piemērošanas iespējas jebkura drošības līdzekļu piemērošanas mērķa aspekta sasniegšanai.

Tāpat būtu apsverama iespēja elektronisko uzraudzību paredzēt kā alternatīvu apcietinājumam – līdzīgi kā šobrīd drošības nauda. Vienlaikus apspriešanai var tikt izvirzīts priekšlikums elektronisko uzraudzību piemērot ar personas piekrišanu.

Ievērojot, ka elektroniskā uzraudzība saistāma ar būtisku iejaukšanos personas privātajā dzīvē, pārvietošanās brīvībā utt., tā skatāma kā smags procesuāls piespiedu līdzeklis un noteikti pakļaujama tiesas kontrolei un stingriem piemērošanas termiņiem. Šī atziņa pamatojama arī ar to, ka elektroniskās uzraudzības veikšana var ietekmēt gan sabiedrības attieksmi pret aizdomās turēto un apsūdzēto, gan pat viņa nevainīguma prezumpciju, jo šobrīd tehniskais elektroniskās uzraudzības izpildījums neļauj izvairīties no vizuālas uzraugāmo personu identificēšanas (aproces ir redzamas utt.).[342]

[342] Sk., piemēram, *Strada-Rozenberga, K.* Nevainīguma prezumpcija: kas tā ir, ko un kāpēc paredz? Grām.: *Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K.* Kriminālprocess. Raksti. 2005–2010.

Noslēgumā atzīstams, ka elektroniskā uzraudzība tuvākajās gadu desmitgadēs būs aktuāla. To nosaka gan vardarbības, gan noziedzības izplatība kopumā, kā arī brīvības atņemšanas vietu pārslogotība un apcietinājuma kā galējā drošības līdzekļa definējums. Tomēr vienlaikus jāapzinās, ka balansa atrašana starp atsevišķu indivīdu drošību un sabiedrības drošību ir jālīdzsvaro ar aizdomās turēto un apsūdzēto cilvēktiesībām, t. sk. uz nevainīguma prezumpciju un taisnīgu tiesu. Tas noteikti nav viegli, taču izdarāms, būvējot preventīvo piespiedu līdzekļu sistēmu skaidru, saprotamu un efektīvu.

Kopsavilkums

Elektroniskā uzraudzība kriminālprocesā ieviesta pavisam nesen, 2024. gada nogalē pieņemot grozījumus Kriminālprocesa likumā, kuri stājās spēkā 2025. gada 1. janvārī, paredzot, ka elektroniskā uzraudzība Latvijā tiek uzsākta 2025. gada 1. jūlijā. Noteikts, ka līdz 2028. gada 1. jūlijam elektroniskā uzraudzība tiek piemērota tikai ierobežotā gadījumu lokā – tikai kriminālprocesos par noteikta veida vardarbību ģimenē. Tieši vardarbības ģimenē izplatība un tās samazināšanas nodomi var tikt uzskatīti par visspēcīgāko stimulu šī institūta ieviešanai Latvijā.

Elektroniskā uzraudzība šobrīd ir paredzēta nevis kā patstāvīgs drošības līdzeklis, bet gan kā četru drošības līdzekļu izpildes uzraudzības līdzeklis, ko pirmstiesas procesā piemēro izmeklēšanas tiesnesis. Tās pārsūdzība un kontrole pār piemērošanu noteikta tāda pati kā apcietinājumam.

Šī brīža elektroniskās uzraudzības tiesiskajā regulējumā ir saskatāmas atsevišķas nepilnības un neprecizitātes, kas būtu novēršamas, piemēram, reglamentācijas trūkums attiecībā uz elektroniskās uzraudzības piemērošanu kriminālLietas iztiesāšanas laikā. Tāpat novēršamas būtu neskaidrības attiecībā uz procesuālo kārtību situācijā, kad elektroniskā uzraudzība paredzēta tikai kā noteiktus drošības līdzekļus papildinošs pasākums (drošības līdzeklis plus elektroniskā uzraudzība).

Ievērojot esošās neskaidrās situācijas, kā arī elektroniskās uzraudzības saturu un būtību, izsakāms priekšlikums elektronisko uzraudzību paredzēt kā patstāvīgu drošības līdzekli, pakļaujot tās piemērošanu stingrai tiesas kontrolei, kā arī paplašinot tās piemērošanas iespējas. Diskusijai izvirzāms priekšlikums elektronisko uzraudzību paredzēt kā alternatīvu apcietinājumam, kura, iespējams, tiek piemērota ar personas piekrišanu.

Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021, 101.–116. lpp. Šajā rakstā ieskicēts, kāpēc nevainīguma prezumpciju var ietekmēt radušies priekšstati par cilvēku. Arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9. marta Direktīvā (ES) 2016/343 par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā, īpaši uzvērta nepieciešamība maksimāli izvairīties no vizuāli uztveramiem atribūtiem, kas liek pieņemt, ka aizdomās turētais vai apsūdzētais ir vainīgs, piemēram, no cietuma apģērba vai roku dzelžiem. Nav pamata uzskatīt, ka redzamas elektroniskās uzraudzības aproces būtu vērtējamas citādāk.

Summary

Electronic monitoring in criminal procedure was introduced quite recently, following amendments to the Criminal Procedure Law adopted at the end of 2024, which entered into force on 1 January 2025. These amendments provide that electronic monitoring in Latvia is to be implemented starting from 1 July 2025. Until 1 July 2028, electronic monitoring is to be applied only in a limited range of cases – specifically, in criminal proceedings related to certain forms of domestic violence. The prevalence of domestic violence and the aim to reduce it can be seen as the strongest incentive for introducing this measure in Latvia.

Currently, electronic monitoring is not envisaged as an independent security measure, but rather as a means of supervising the enforcement of four specific security measures, which can be applied in pre-trial proceedings by an investigative judge. Its appeal and application oversight follow the same procedures as for pre-trial detention.

The current legal framework governing electronic monitoring reveals several shortcomings and ambiguities that should be addressed. For example, there is no regulation governing the use of electronic monitoring during trial proceedings. Similarly, there is a need to clarify procedural arrangements in cases where electronic monitoring serves only as an addition to a specific security measure (i.e., security measure + electronic monitoring).

Considering the current legal uncertainties, as well as the nature and purpose of electronic monitoring, a proposal is made to establish electronic monitoring as an independent security measure, subject to strict judicial oversight and with broadened applicability. As part of this discussion, it is also proposed that electronic monitoring could be considered as an alternative to pre-trial detention, potentially subject to the person's consent.